

2006 листопад № 19 (114)

ВІСНИК

ЛУГАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Частина II

Заснований у лютому 1997 року (27)
Свідоцтво про реєстрацію: серія КВ № 3783,
видане Держкомвидавом України 19.04.1999 р.

Друкований орган Луганського національного
педагогічного університету імені Тараса Шевченка
Видавництво ЛНПУ «Альма-матер»

Рекомендовано до друку на засіданні вченої ради
Луганського національного педагогічного університету
імені Тараса Шевченка
(протокол № 2 від 29.09.2006 року)

Виходить 2 рази на місяць

Заєць С.С. ПРОБЛЕМИ ДИТЯЧОЇ БЕЗПРИТУЛЬНОСТІ У 20-І РОКИ МИНУЛОГО СТОЛІТТЯ ТА СПОСОБИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ	125
Компанієць Ю.А. ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ СИСТЕМ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ	130
Котенєва І.С. ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ЕСТЕТИКО-ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ	140
Красняков Є.В. ПОВНОВАЖЕННЯ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ У ФОРМУВАННІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ОСВІТИ (ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ)	150
Лисенко І.О. ПОЗАНАВЧАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ ВНЗ: ІЗ ДОСВІДУ ЛУГАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА	161
Литньова Т.В. РОЗВИТОК ЦІЛЕЙ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВІТЧИЗНЯНИЙ ШКОЛІ В ПЕРІОД ДІЇ ПОСТАНОВ 30-Х РОКІВ ХХ ст. ПРО ШКОЛУ	168
Малькова М.О. ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ	178
Мисечко О.Є. ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ В УКРАЇНІ НА ЕТАПІ РОЗФОРМУВАННЯ УНІВЕРСИТЕТІВ (1919–1921 рр.)	183
Муромець В.Г. ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНСЬКІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ДУМЦІ В ХVІ–ХVІІ ст. (НА ПРИКЛАДІ БРАТСЬКИХ ШКІЛ)	192
Пахомова Т.Г. ПРОБЛЕМИ ПЕРЕПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЬСЬКИХ КАДРІВ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ	196
Сєваст'янова О.А. СОЦІАЛІЗАЦІЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ: ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ РАКУРС	203
Чернуха Н.М. РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОСТІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ	209
Чиж А.Н. К.Д. УШИНСКИЙ О СУЩНОСТИ ЧЕЛОВЕКА, ЕГО ВОСПИТАНИИ И РАЗВИТИИ	214
Шевченко С.М. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ ЯК КАТЕГОРІЇ ДИДАКТИЧНОГО ПРОЦЕСУ	221
Сташевська І.О. ДЕЯКІ АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДИСКУСІЇ В НІМЕЧЧИНІ 70-Х РОКІВ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ ст.	228
Петренко О.Б. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ ОСВІТИ Й ВИХОВАННЯ В УКРАЇНІ: ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ	234
Швирка В.М. СОЦІАЛЬНО-ЕСТЕТИЧНИЙ ПОРТРЕТ СУЧАСНОГО СТУДЕНТА (РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІР)	241
Ковальова О.В. ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ	245
Ткачов І.В. РЕГІОНАЛЬНИЙ ЧАСОПИС «ОСВІТА ДОНБАСУ» У 20–30-ТІ РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ	251
Кольченко Л.М. РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ЛУГАНЩИНИ В 90-ТІ РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ.	254
Філатєва Т.В. ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ МИСТЕЦЬКОГО ПРОФІЛЮ	263
Скібіна О.В. ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ ЦІНІСНИХ УЯВЛЕНЬ ПРО ІДЕАЛ ПЕДАГОГА	268

1973. – Т. 1. 15. **Сухомлинська О.В.** Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем. – К., 2003. 16. **Табачковский В.Г.** Людина-екзистенція-історія. – К., 1996. 17. **Хамітов Н.В., Гармаш Л.Н., Крилова С.А.** Історія філософії. Проблема людини та її меж. – К., 2000. 18. **Хамітов Н.** Філософія и психология пола. – К., М., 2001. 19. **Чухим Н.** Теорії статевого диморфізму у філософії Просвітництва // Філософська думка. – 2001. – №1. – С. 26–55. 20. **Шевченко В.І.** Українська моральна філософія і освіта // Філософсько-антропологічні студії, 2001. Спецвипуск. – К., 2001. – С. 52–59. 21. **Юркевич П.** Історія філософії права. Вступ // Філософська і соціологічна думка. – 1996. – № 3–4. – С. 38–71. 22. **Юркевич П.Д.** Философские произведения. – М., 1990.

УДК 378.036 – 057.875

В.М. Швирка

СОЦІАЛЬНО-ЕСТЕТИЧНИЙ ПОРТРЕТ СУЧАСНОГО СТУДЕНТА (РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІР)

Культура III-го, переломного тисячоліття має гуманістичну спрямованість, яка дає надію і можливість перебороти небезпечний рубіж століть і необмежено розвивати свій розум і свою гуманність. Запас міцності при здійсненні реформ у нашій країні не в останню чергу визначається естетичним потенціалом суспільства і поколінь, які живуть. Саме дана обставина надзвичайно актуалізує проблему формування естетичної і художньої культури особистості, створення для цього сприятливих умов.

Педагоги з їх значним естетико-культурним потенціалом здатні зіграти велику роль у подоланні суспільством глибокої кризи в різних сферах, у тому числі в мистецтві. В сучасних умовах формування естетичної культури майбутнього вчителя – ця проблема найбільш пріоритетна.

Серед різноманітних засобів впливу на молодь чи не найвищий виховний потенціал належить мистецтву з притаманними йому можливостями формувати інтелектуальну та емоційно-почуттєву сферу.

Для нас у здійсненні процесу естетичного виховання особистості майбутнього вчителя важливим є питання про те, де, у якому просторі знаходиться потенція естетичної культури. Ми вважаємо, що домінуючим і системотворюючим факторами у художній картині світу є образ світу. У ньому виражається унікальність світорозуміння, світосприймання, світовідношення, світовідчуття і світогляду.

Важливою частиною естетичної культури майбутнього фахівця є його естетична освіченість, яка є елементом його соціально-естетичного портрету. Безумовно, такий портрет, крім іншого, - явище регіональне. Розуміння дано-

го стану духовного образу молоді людини дозволяє грамотно, обґрунтовано побудувати процес її естетичного розвитку у тому або іншому соціумі.

Уточнення ступеня (або рівня) естетичної розвиненості у студентів, найважливіших її компонентів (в тому числі засобами мистецтва) – одна з умов ефективної і науково-обґрунтованої організації всієї роботи вищого навчального закладу з естетичного виховання молоді.

Цікавим, на нашу думку, є погляд на проблему освіченості сучасних студентів деяких вузів (Луганський національний педагогічний університет імені Тараса Шевченка, Слов'янський державний педагогічний університет, Харківський державний університет ім. Г.С.Сковороди – це є один регіон України) в області естетики і мистецтва, їхніх переваг, мистецтвознавчого смаку, готовності вести роботу з естетичного виховання дітей.

Наші спостереження свідчать про те, що студенти віддають перевагу мистецтву як засобу розвитку свого кругозору таким чином: 56,3% вважають, що воно розширює кругозір, 45,2% – допомагає дати оцінку минулому і сьогоденню, 38,5% – мистецтво дає можливість відійти від проблем, 24,9% – впевнені, що поглиблює знання, 16,5% – розважає.

Показовими, як нам здається, для майбутніх учителів є дані про рівень їхньої естетичної освіченості в літературі: 39,5% опитаних назвали по одному імені письменника і поета, три і більш імені назвали всього 21,1% і, як не дивно, 2,6% філологів цей рядок в анкеті залишили незаповненим. З зарубіжної класичної літератури називаються імена і твори наступних авторів (у порядку убування): Стендаль, Гі де Мопассан, Оноре де Бальзак, Віктор Гюго, Еріх Марія Ремарк, Еміль Золя, Джек Лондон, Ернест Хемінгуей, Чарльз Діккенс, Іоганн Вольфганг Гете, Артур Конан Дойл, Гюстав Флобер, Вільям Шекспір, О.Дюма, поезія Гарсія Лорки, Оскар Уайльд, Ліон Фейхтвангер, Джон Голсуорсі, Етель Ліліан Войнич, Антуан де Сент-Екзюпері. Певне місце в читанні студентів посідають науково-фантастичні літературні твори: названі книги братів Стругацьких, І.Єфремова. У числі детективів називаються твори О.Марініної, В.Пелевіна, Т.Устінової, О.Вороніна та ін. Характерно, що багато відповідей про прихильності до детективів супроводжувалися словами: «Читала багато, авторів не пам'ятаю».

Вихованню в умовах діалогу культур не сприяє той факт, що 28,5% опитаних не назвали жодного письменника української вітчизняної літератури. Мало освідомленні вони у літературі рідного краю.

В області живопису студенти виявилися ще менш освіченими. Із західноєвропейського живопису опитані знають імена таких художників: Рафаеля, Мікеланджело, Рембрандта, Рубенса, Леонардо да Вінчі, Ф.Гойї, Пікассо К.Моне, Ван Гога, Далі. 3% студентів не назвали жодного західноєвропейського живописця. З художників ХХ століття респонденти знають лише М.Шагала, К.Малеви́ча і І.Глазунова.

68,2% студентів не назвали жодного українського, вітчизняного живописця. Нажаль, невідомі студентам художники рідного краю.

Серед скульпторів молоді знайомі лише імена Родена, Мікеланджело,

Леонардо да Вінчі, В.Мухіної, В.Чумака (із задоволенням слід зазначити знання студентами імен скульпторів Луганщини). 51,2% майбутніх фахівців не спокушені в знаннях вітчизняної і зарубіжної скульптури.

Незнайомі майбутнім учителям живописці Луганщини, та й все образотворче мистецтво краю.

Не менш красномовні такі риси соціально-естетичного портрету студентів: 43,9% студентів відвідують театр тільки 1–2 рази на рік, не відвідують – 44,4%. А вчителі лише 29,5% відвідують театр, а 58,3% взагалі не ходять до театру.

Ми змушені констатувати, що для сучасної молоді кінотеатри як спеціальний культурний центр перестав бути значимим джерелом одержання мистецтвознавчих знань, формування їхніх почуттів і емоцій. На думку С. Герасимова, – кінематограф – мистецтво всеосяжне і всемогутнє і має властивості літератури в області часу і простору, усіма можливостями проникати в причинність і зв'язки, розкривати не тільки вчинки, але і думки людини. Кіно як вид мистецтва продовжує «взаємодіяти» із глядачами через телевізійний екран, але є відомі фінансові, тимчасові, кон'юнктурні (від політики до соціуму) обставини, що вплинули на зміну пропонованого репертуару кінофільмів і їх обсягів. Кіножанри, яким віддають перевагу студенти, свідчать про те, що молодь віддає перевагу бойовикам і трилерам (29,3%), історичним фільмам (26%), комедіям (30,4%) та ін.

В якості коментарів вважаємо важливим зазначити, що активність реципієнтів у цьому виді мистецтва жадає від вихователя особливої уваги, тому що споживання масової низькоякісної кіно-телепродукції «веде до консервації примітивізму емоційного сприйняття, характерного для цього вікового періоду» [1,33].

Не менш значущим є виявлення характеру емотивного компонента естетичної вихованості студентів.

Він показав, що студенти рідко виказують однакове ставлення до різних видів мистецтва: 6,4% опитаних відповіли, що люблять однаково усі види мистецтва; 56,8% студентів назвали улюбленим один вид мистецтва; 36,8% перевагу віддають двом видам мистецтва: літературі і музиці; менш за все опитані майбутні вчителі виявляють інтерес до живопису і театру.

Тим часом, у сучасної студентської молоді очевидний інтерес до музики (~70%). Їх музичні інтереси широкі і різноманітні. Російську класичну музику вважають кращою 83% студентів. Вони називають імена російських композиторів П.Чайковського, М.Глінки, О.Бородіна, М.Мусоргського, С.Рахманінова, М.Римського-Корсакова, Г.Свиридова, М.Огіньського. Серед українських композиторів звучить ім'я М.Лисенка. У галузі музики ХХ століття найбільш популярні твори Д.Шостаковича і С.Прокоф'єва. За видами музичного мистецтва інтереси опитаних розподіляються так: класичній музиці віддають перевагу (23,4%), естрадній (42,5%), більше люблять рок-музику (46,8%).

Показова відповідь майбутніх учителів на наступне питання: «Які зміни,

на вашу думку, необхідні для поліпшення роботи з естетичного виховання у вищому навчальному закладі?». По-перше, визначають значущість підвищення особистої відповідальності за рівень своєї естетичної культури – 72,2%; по-друге, бачать необхідність збільшення потенціалу лекцій з етики й естетики – 32%; збільшення навчальних годин на ці предмети – 8%. Прагнення до особистої відповідальності майбутніх учителів говорить про те, що процес естетичного виховання й освіти – це не тільки процес передачі знань; навпроти, – знання не передається з голови в голову. Саме тому студент прагне сам підвищити свою відповідальність за рівень розвитку особистої естетичної культури. Питання: «Якщо у вас є людина, спосіб життя і поведінка якої є для вас прикладом, то хто вона?» 35,7% респондентів залишили взагалі без відповіді. 14,3% не знають критеріїв естетичної вихованості, тому писали: «Не знаю», «Важко відповісти». 21,4% студентів без заперечень визначили, що в них зразків для естетичного наслідування немає. І тільки у 28,6%, в принципі, є якийсь (абстрактний) естетичний зразок, з них 1,4% назвали конкретну особу. Характерно, що викладач вищого навчального закладу рідко стає зразком для наслідування, тому що студентом він найчастіше оцінюється переважно не за особистими якостями, а за його функціональними ролями. Джерела подібних деформацій, на нашу думку, знаходяться у відриві освіти від розвитку культури особистості, що спустошує людину.

Для визначення соціально-естетичного портрету студентської молоді не менш важлива позиція пов'язана з національним характером культури. Ідея діалогізму, яка розроблена в працях М.Бахтіна, стає найважливішою умовою сучасної диверсифікованості освіти та виховання. Для східного регіону України вона особливо видатна.

Таким чином, ясно, що більшість студентів мало естетично виховані: обмежені їх естетичні, мистецтвознавчі знання, практично відсутній інтерес і потреби в естетичному самовихованні, у зміцненні матеріальної бази естетичного пізнання.

Недосконалі уміння студентів в асоціюванні мистецтва із сучасним соціумом; емотивні установки майбутніх учителів на класичне мистецтво зв'язані найчастіше з добутками минулого, а сучасне мистецтво співвідноситься в їх свідомості переважно з творами масової культури.

Перетворення в різних сферах життя держави зумовлюють пошук нових підходів до професійної підготовки вчителів щодо вдосконалення їхнього естетичного виховання.

Їх важливість полягає у врахуванні того, що мистецтво, яке є духовною, загальнолюдською і національною цінністю, повинне вивчатися на рівні діалогу культур, у діалогічних формах пізнання. Особливо важливим є аспект вивчення регіонального мистецтва: твори мистецтва загальнолюдської значущості можуть і повинні презентуватися молоді поряд із добутками так званої «масової» культури.

Література

1. **Аболина Т.Г., Миропольская Н.Е.** Эстетическое воспитание в школе. – Киев., 1987.
2. **Каган М.С.** Системный подход и гуманитарное знание. Избр. ст. – Л., 1991.
3. **Концепція** естетичного виховання учнівської молоді в умовах відродження української національної культури // Інформаційний збірник Мін. освіти України. – К., 1992. – № 5.
4. **Масол Л.** Образ – слово – думка // Мистецтво та освіта. – 1999. – № 4. – С. 38–45.
5. **Масол Л.** Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах України // Шкільний світ. – 2002. – № 9. – С. 1–16.
6. **Швирка В.М.** Естетичне виховання майбутнього вчителя-філолога засобами мистецтва: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 – Луганськ, 2003.

УДК 37.013.42

О.В. Ковальова

ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ

Актуальність проблеми соціалізації базується на загостренні інтересу до соціального становлення особистості, її неповторної індивідуальності, яка сьогодні може бути реалізована в діяльності навчально-виховних закладів різноманітного типу.

Метою роботи є аналіз ролі соціалізації особистості з позицій, що сформувалися в історико-педагогічному дискурсі.

Проблему соціалізації особистості активно розробляли провідні вчені: С. Батенін, Б. Паригін, В. Москаленко, М. Лукашевич, Г. Андрєєва, Я. Гілінський, Я. Коломінський, І. Кон, Р. Немов, О. Петровський, С. Савченко, С. Харченко, І. Бех, В. Бочарова, Т. Василькова, Ю. Василькова, М. Галагузова, Н. Заверико, І. Зверева, Л. Коваль, Н. Лавриненко, Л. Міщик, О. Мудрик

Будучи міждисциплінарним питанням педагогіки, соціальної психології, соціології, філософії права, соціалізація особи акумулює теоретичні основи названих наук, виявлені ними закономірності і особливості сприйняття і засвоєння особою соціально-педагогічних цінностей суспільства.

Педагогічні, психологічні і соціологічні джерела показали, що в центрі уваги дослідників знаходиться вивчення і опис процесу взаємодії особи і соціального середовища, що виражається категорією «соціалізація особи», змістом якої є процес засвоєння індивідом соціального досвіду, системи знань, норм і цінностей, соціальних ролей і функцій.

Заслуговує на увагу концепція соціальних інститутів Р. Спенсера. Він вважав, що людина в природному стані значною мірою антисоціальна і що